

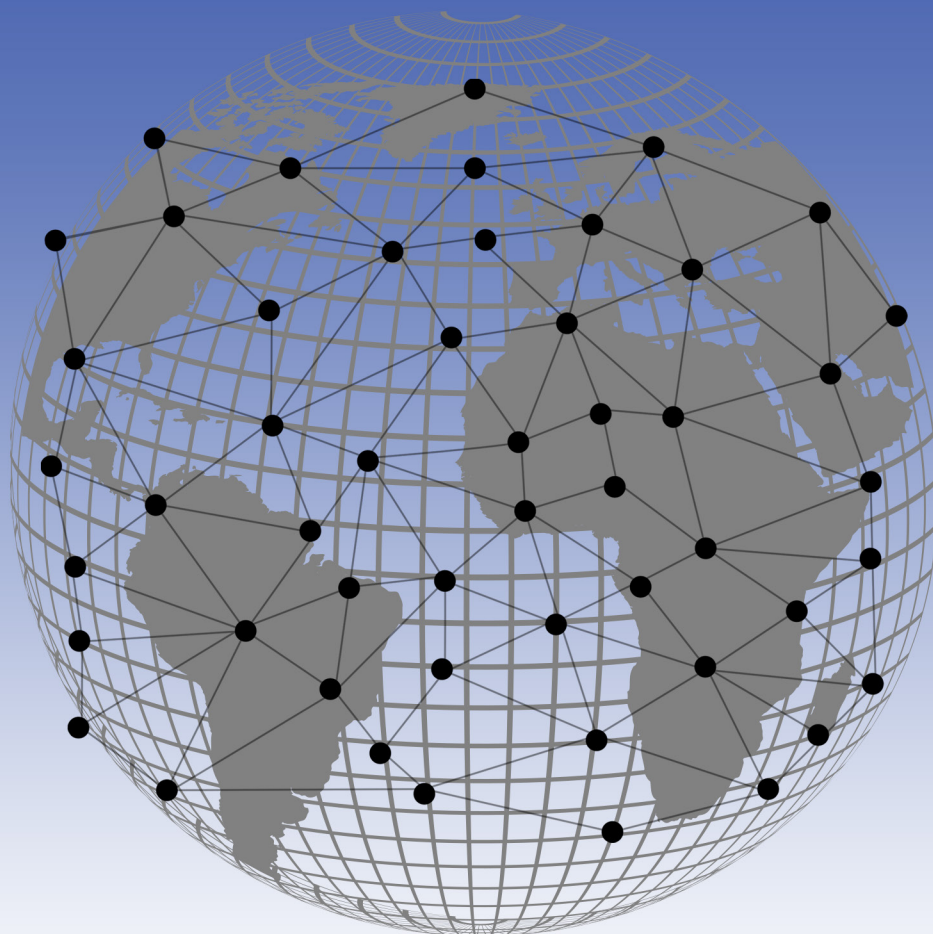

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره صد و دوازده)

در این شماره می‌خوانید:

- توافق لندن؛ کاهش تنش تجاری چین و آمریکا
- نقش پررنگ چین در آسیای میانه
- اجرای مالیات بر درآمد در عمان
- تأسیس وزارت تجارت خارجی در امارات

تیر ۱۴۰۴

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره صد و دوازده)

مدیریت دیپلماسی اقتصادی و آینده‌پژوهی

تاریخ انتشار: تیر ۱۴۰۴

واژه‌های کلیدی: توافق لندن، نیروگاه خورشیدی، مالیات بر درآمد، شبکه 5G، راه توسعه عراق

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

فهرست مطالب

۵	تحولات جهانی
۱۳	تحولات منطقه‌ای
۲۴	پژوهش‌های تازه

تحولات جهانی

امضای توافق‌نامه چارچوب تجارت میان ایالات متحده و چین

ایالات متحده و جمهوری خلق چین با امضای توافق‌نامه‌ای مهم در لندن، گامی بلند در جهت کاهش تنش‌های تجاری برداشتند. این توافق‌نامه، که حاصل ماه‌ها مذاکره در ژنو و پکن است، نقشه راهی مرحله‌ای برای بازسازی روابط تجاری، تسهیل کنترل‌های صادراتی و تضمین رعایت مقررات در زنجیره‌های تامین حیاتی ترسیم می‌کند. در قلب این توافق، تعهد چین به از سرگیری صادرات عناصر نادر خاکی به ایالات متحده قرار دارد؛ اقدامی که برای احیای صنایعی همچون هوافضا، انرژی پاک و الکترونیک پیشرفته در آمریکا حیاتی تلقی می‌شود. هوارد لاتینیک، وزیر بازرگانی ایالات متحده، در این باره اظهار داشت: «این یک بازتنظیم ساختاری است، نه یک آتش‌بس نمادین. چین متعهد شده است که صادرات عناصر نادر را از سر بگیرد و ما نیز در مقابل، بخشی از تعرفه‌ها را برای بازگرداندن ثبات به روابط تجاری حذف خواهیم کرد.»

مفاد کلیدی توافق‌نامه به شرح زیر است:

- از سرگیری صادرات عناصر نادر خاکی: چین بلافاصله صدور مجوز صادرات برای عناصر نادر و مواد معدنی صنعتی را آغاز خواهد کرد. این صادرات تحت قوانین داخلی چین و پس از انجام بررسی‌هایی برای جلوگیری از استفاده‌های نظامی صورت می‌گیرد.
- تعلیق و کاهش تعرفه‌ها: ایالات متحده بخشی از تعرفه‌های اعمال شده بر اساس بند ۳۰۱ را تعلیق کرده و به تدریج، سایر تعرفه‌ها را نیز بر اساس پایبندی چین به مفاد توافق کاهش خواهد داد. این تعلیق، شامل تعرفه‌هایی بر نیمه‌رساناها، ماشین‌آلات صنعتی و قطعات خودرویی است.
- ایجاد سازوکار نظارتی مشترک: کمیته‌ای مشترک برای نظارت بر اجرای توافق‌نامه، ارزیابی میزان پایبندی طرفین و حل و فصل اختلافات تشکیل خواهد شد. ناظران ثالث، از جمله نمایندگان سازمان تجارت جهانی (WTO)، در این فرآیند نقش پشتیبان ایفا خواهند کرد.
- تضمین‌های حقوقی: طرفین توافق کردند که به استقلال مقرراتی یکدیگر احترام بگذارند. رژیم صادراتی چین همچنان بر اساس قوانین داخلی خود عمل خواهد کرد و ایالات متحده نیز، در

صورت نقض مفاد یا انحراف در کاربری اقلام، حق بازگرداندن تعرفه‌ها را برای خود محفوظ می‌داند.

این توافق‌نامه در شرایطی به امضا رسیده که زنجیره‌های تامین جهانی، تحت تاثیر محدودیت‌های صادراتی و تنش‌های ناشی از جنگ‌های تعرفه‌ای، با اختلال‌های جدی مواجه شده‌اند. به گفته تحلیلگران، از سرگیری صادرات عناصر کمیاب حاکی به تنهایی می‌تواند به تثبیت قیمت‌ها و رفع تنگناهای تولید در صنایع کشورهای ایالات متحده، ژاپن و کره جنوبی منجر شود. برای چین نیز، این توافق دسترسی مجدد به بازار ایالات متحده و کاهش تهدید تحریم‌های تجاری را به همراه دارد و جایگاه پکن را در مذاکرات اصلاح ساختار سازمان تجارت جهانی و توافق‌نامه‌های منطقه‌ای تقویت می‌کند.

توافق لندن، هرچند یک قرارداد تجارت آزاد جامع نیست، مدلی مرحله‌ای برای همکاری اقتصادی به شمار می‌رود. موضوعات کلیدی مانند حفاظت از مالکیت فکری، تجارت دیجیتال، صدور ویزای دانشجویی و انتقال داده‌های برون‌مرزی همچنان حل نشده باقی مانده‌اند و انتظار می‌رود در دور دوم مذاکرات، پیش از ضرب‌الاجل ۹ ژوئیه در ژنو، بررسی شوند. دو طرف تاکید کرده‌اند که این توافق، نقطه آغاز مسیری بلندمدت برای همکاری است. وزارت بازرگانی چین در بیانیه‌ای اعلام کرد: «این توافق گامی مثبت به سوی همکاری است، اما برای رفع مسائل ساختاری عمیق‌تر و ایجاد همکاری اقتصادی پایدار، مذاکرات بیشتری ضروری است.» در حالی که جهان با دقت تحولات پیش‌رو را رصد می‌کند، توافق لندن نویدبخش فصلی نو در روابط اقتصادی چین و ایالات متحده است؛ فصلی که نه بر پایه تقابل، بلکه بر اساس وابستگی متقابل مدیریت شده شکل گرفته است.

چین و گسترش همکاری با آسیای مرکزی: از زیرساخت به توسعه انسانی

دومین نشست سران چین و آسیای مرکزی، که هفته گذشته در پایتخت قزاقستان برگزار شد، نقطه عطفی در راهبرد منطقه‌ای پکن به شمار می‌رود. این اجلاس، علاوه بر تاکید بر تعهدات پیشین در چارچوب ابتکار «کمربند و جاده» (BRI)، سه مرکز همکاری جدید در حوزه‌های کاهش فقر، تبادل آموزشی و مقابله با بیابان‌زایی معرفی کرد. به گفته تحلیلگران، این ابتکارات نشان‌دهنده گذار رویکرد چین از تمرکز بر پروژه‌های زیرساختی به مدلی جامع‌تر و انسان‌محور در توسعه است.

بر اساس بیانیه پایانی اجلاس، مرکز همکاری کاهش فقر، با بهره‌گیری از تجربه موفق چین در فقرزدایی فعالیت خواهد کرد. این مرکز مأموریت دارد پروژه‌های مشترکی در بخش کشاورزی و صنایع تبدیلی روستایی اجرا کند. از جمله مصوبات اولیه، احداث واحد فرآوری ذرت در قزاقستان و کارخانه پیشرفته فرآوری گندم در آکمول^۱ است که با هدف ایجاد اشتغال و افزایش ارزش افزوده محصولات محلی طراحی شده‌اند. مرکز مقابله با بیابان‌زایی، دومین ابتکار کلیدی این اجلاس بود. چین، که پیش‌تر طرح «دیوار سبز بزرگ» را در داخل مرزهای خود با موفقیت اجرا کرده، قصد دارد این الگوی احیای سرزمین‌های خشک را به آسیای مرکزی منتقل کند. آموزش روش‌های تثبیت تپه‌های ماسه‌ای، بهره‌گیری از فناوری‌های آبیاری قطره‌ای، و استفاده از بذره‌های مقاوم به خشکی از برنامه‌های اصلی این مرکز است. مقامات پکن تاکید دارند که این همکاری، چین را به «صادرکننده فناوری‌های سبز» در منطقه تبدیل می‌کند و از بروز بحران‌های زیست‌محیطی و مهاجرت‌های اجباری ناشی از آن پیشگیری خواهد کرد. سومین محور، مرکز تبادل آموزشی است که چارچوبی نهادی برای تقویت تعاملات فرهنگی و فنی فراهم می‌آورد. چین در این راستا، متعهد به ارائه ۳۰۰۰ فرصت بورسیه و کارآموزی دوساله شده و برنامه گسترش شبکه کارگاه‌های فنی «لوبان»^۲ را در پایتخت‌های آسیای مرکزی اعلام کرده است. هدف این مرکز، تربیت نیروی کار ماهر با دانش فناوری‌ها و استانداردهای چینی و تقویت پیوندهای فرهنگی و مردمی میان طرفین است.

این تحولات در حالی رخ می‌دهد که چین سال‌هاست با سرمایه‌گذاری‌های کلان در زیرساخت‌های ریلی، جاده‌ای و انرژی - به ارزش میلیاردها دلار - نفوذ اقتصادی خود را در آسیای مرکزی تثبیت کرده است. مقامات چینی تاکید دارند که رویکرد جدید، مکمل پروژه‌های زیرساختی است و می‌تواند به ریشه‌کنی فقر، کاهش بیکاری جوانان و مهار بحران‌های زیست‌محیطی کمک کند؛ مسائلی که بالقوه ثبات نواحی مرزی سین‌کیانگ را تهدید می‌کنند. در مقابل، دولت‌های منطقه این همکاری‌ها را فرصتی برای ارتقای سرمایه انسانی و دسترسی به فناوری‌های نوین می‌دانند. کارشناسان معتقدند ترکیب سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی با برنامه‌های توسعه انسانی، چین را به «شریکی جامع در توسعه» تبدیل می‌کند. این جایگاه می‌تواند الگوی حکمرانی پکن را به رقیبی جدی برای رویکردهای غربی بدل کند و نفوذ اقتصادی و سیاسی چین را در اوراسیا تعمیق بخشد.

1- Akmola

2- Luban Workshops

اقتصاد روسیه در آستانه رکود: چالش‌ها و چشم‌اندازها

ماکسیم رشتنیکوف، وزیر توسعه اقتصادی روسیه، در حاشیه همایش بین‌المللی اقتصاد سن‌پترزبورگ ۲۰۲۵ هشدار داد که اقتصاد این کشور در آستانه ورود به رکود قرار دارد. وی با اشاره به نشانه‌های کاهش سرعت رشد اقتصادی اظهار داشت: «بر اساس شاخص‌های کنونی و فضای روانی کسب‌وکار، به نظر می‌رسد در آستانه رکود هستیم.» رشتنیکوف تأکید کرد که وقوع رکود قطعی نیست و افزود: «از این پس، همه چیز به تصمیمات ما بستگی دارد.»

این اظهارات در حالی مطرح می‌شود که اقتصاد روسیه از سال ۲۰۲۲، با تشدید جنگ اوکراین و اعمال تحریم‌های گسترده غرب، تحت فشار شدیدی قرار گرفته است. با وجود این چالش‌ها، اقتصاد این کشور در دو سال اخیر عملکردی فراتر از انتظار داشته است. تولید ناخالص داخلی روسیه در سال ۲۰۲۳ رشدی ۴.۱ درصدی و در سال ۲۰۲۴ رشدی ۴.۳ درصدی را تجربه کرد. این عملکرد، جایگاه روسیه را به عنوان چهارمین اقتصاد بزرگ جهان بر اساس برابری قدرت خرید تثبیت کرده است.

با این حال، گزارش‌های اخیر از کاهش تدریجی رشد اقتصادی حکایت دارند. بانک مرکزی روسیه در ابتدای ژوئن ۲۰۲۵، برای نخستین بار از سال ۲۰۲۲، نرخ بهره کلیدی را با کاهش ۱۰۰ واحد پایه به ۲۰ درصد رساند. این اقدام به دلیل کاهش فشارهای تورمی و کنترل رشد بیش از حد تقاضا انجام شد. الویرا نایبولینا، رئیس بانک مرکزی، وضعیت کنونی اقتصاد را «خروج از فاز بیش‌گرمایی» توصیف کرد و گفت: «اقتصاد ما تحت تأثیر تقاضای بالا گسترش یافت، اما عرضه نتوانست هم‌پای آن رشد کند. این نابرابری به داغ شدن اقتصاد و افزایش تورم منجر شد.»

آنتون سیلوانوف، وزیر دارایی، وضعیت اقتصادی را «رو به خنک شدن» توصیف کرد، اما با خوش‌بینی افزود: «تابستان همواره پس از زمستان فرا می‌رسد.» بانک مرکزی برای سال ۲۰۲۵ رشد اقتصادی را بین ۱ تا ۲ درصد پیش‌بینی کرده است که نسبت به رشد ۴.۱ درصدی سال گذشته کاهش قابل توجهی نشان می‌دهد. در مقابل، دولت روسیه پیش‌بینی خوش‌بینانه‌تری ارائه کرده و رشد ۲.۵ درصدی را برای سال آینده انتظار دارد. همایش سن‌پترزبورگ ۲۰۲۵، که با امضای توافق‌نامه‌های بی‌سابقه و تأکید بر همکاری‌های چندجانبه همراه بود، نشان دهنده تلاش مقامات روس برای حفظ جذابیت اقتصادی و مقابله با فشارهای خارجی است. با این حال، تحلیلگران

معتقدند سیاست‌های پولی و مالی آینده نقشی تعیین‌کننده در پیشگیری از رکود یا مدیریت موفق آن خواهند داشت.

تفاهم اولیه چین و اتحادیه اروپا در گفت‌وگوهای تجاری

وزارت بازرگانی چین اعلام کرد که وانگ ونتاو، وزیر بازرگانی این کشور، و ماروش شفچوویچ، کمیسر تجارت اتحادیه اروپا، در گفت‌وگویی ویدئویی رسمی به بررسی مسائل حساس تجاری، از جمله اختلافات در زمینه یارانه‌ها، تعرفه‌ها و دسترسی به بازار پرداختند. این گفت‌وگو در پی افزایش تنش‌های تجاری، به ویژه پس از آغاز تحقیقات اتحادیه اروپا درباره یارانه‌های خودروهای برقی وارداتی از چین، برگزار شد. بر اساس بیانیه رسمی، دو طرف، پرونده‌های جاری در حوزه تدابیر جبرانی تجاری را مرور کردند. یکی از مهم‌ترین این پرونده‌ها، تحقیقات اتحادیه اروپا درباره یارانه‌های خودروهای برقی چینی است که ممکن است تا سال ۲۰۲۶ به اعمال تعرفه‌های تنبیهی منجر شود. پکن خواستار بازنگری در روش محاسبه قیمت‌های مرجع برای کالاهای چینی در پرونده‌های ضددامپینگ شد و تاکید کرد که این روش‌ها باید با مقررات سازمان تجارت جهانی همخوان باشند.

علاوه بر مسائل تجاری، دو طرف، موضوعاتی مانند دسترسی متقابل به بازار، شفافیت در تخصیص یارانه‌ها و همکاری در زمینه استانداردهای زیست‌محیطی و دیجیتال را بررسی کردند. اتحادیه اروپا بر لزوم شفاف‌سازی سیاست‌های یارانه‌ای چین برای شرکت‌های دولتی و اجرای متقابل استانداردهای دیجیتال تاکید کرد. در مقابل، چین از تبعیض در مناقصات دولتی اتحادیه اروپا انتقاد نمود و اعلام کرد که در سال ۲۰۲۴ بیش از ۵ درصد قراردادهای دولتی خود را به شرکت‌های کاملاً خارجی واگذار کرده است. مهم‌ترین دستاورد این گفت‌وگو، توافق بر تشکیل «گروه کاری کارشناسی ضددامپینگ و یارانه‌های جبرانی» بود که هر شش هفته تا پایان سال ۲۰۲۵ نشست‌های فنی برگزار خواهد کرد. همچنین قرار شد دور بعدی «گفت‌وگوی راهبردی اقتصادی و تجاری چین-اتحادیه اروپا» در سه‌ماهه پایانی سال برگزار شود. دستور کار این نشست شامل موضوعات حساسی مانند سازوکار تعدیل کربن در مرزها، مقررات جدید باتری‌ها و ارزیابی چرخه عمر محصولات خواهد بود.

تحلیلگران معتقدند این مذاکرات می‌تواند از تشدید جنگ تعرفه‌ای میان پکن و بروکسل جلوگیری

کند، به‌ویژه در صورتی که عوارض موقت اتحادیه اروپا بر خودروهای برقی چینی در ماه‌های آینده نهایی شود. دو طرف با ایجاد سازوکارهای گفت‌وگوی منظم، در پی کاهش خطر انتقال اختلافات به سطح سازمان تجارت جهانی و گسترش تنش به سایر صنایع، از جمله تجهیزات پزشکی و فناوری‌های هوشمند، هستند.

بررسی پیشنهاد تجاری آمریکا توسط اتحادیه اروپا در آستانه ضرب‌الاجل ۹ ژوئیه

اورزولا فن‌درلاین، رئیس کمیسیون اروپا، اعلام کرد که اتحادیه اروپا پیشنهاد مکتوب جدیدی از دولت ایالات متحده برای توافق تجاری دریافت کرده است. این پیشنهاد گامی کلیدی در مذاکرات جاری برای جلوگیری از اعمال موج جدید تعرفه‌ها است که قرار است از ۹ ژوئیه اجرایی شوند. فن‌درلاین در نشستی خبری اظهار داشت که این پیشنهاد از سوی دفتر نمایندگی تجاری آمریکا ارائه شده و هم‌اکنون توسط کمیته سیاست تجاری کمیسیون اروپا در سطح فنی و حقوقی بررسی می‌شود. وی بدون افشای جزئیات پیشنهاد، تاکید کرد که «همه گزینه‌ها روی میز است»، از جمله ادامه مذاکرات یا اعمال اقدامات تلافی‌جویانه، بسته به نتیجه بررسی‌ها.

دولت آمریکا ضرب‌الاجل ۹ ژوئیه را برای نهایی‌سازی توافقی دوجانبه در زمینه کاهش تعرفه‌ها تعیین کرده است. در صورت عدم توافق، تعرفه موقت ۱۰ درصدی کنونی بر کالاهای اروپایی به ۲۰ درصد افزایش خواهد یافت. این افزایش هزینه صادرات اروپا به بازار آمریکا را در بخش‌هایی مانند ماشین‌آلات، خودرو، و نوشیدنی‌ها به شدت بالا می‌برد. تعرفه‌های ۲۵ درصدی کنونی بر فولاد و آلومینیوم اروپا نیز همچنان پابرجا خواهند ماند. چارچوب «تعرفه متقابل»، اعلام شده در آوریل توسط دولت آمریکا، به گونه‌ای طراحی شده که تعرفه‌ای برابر با میانگین تعرفه‌های شریک تجاری (در مورد اروپا حدود ۱۰ درصد) اعمال می‌کند. منابع اتحادیه اروپا اذعان دارند که حتی در صورت توافق، احتمال تثبیت کف تعرفه ۱۰ درصدی وجود دارد. این امر می‌تواند صادرکنندگان صنعتی را تحت فشار قرار داده و آن‌ها را به بازنگری در زنجیره تامین و برنامه‌ریزی گمرکی وادارد.

اسکات بسنت، وزیر خزانه‌داری آمریکا، اعلام کرده است که کشورهایی که با حسن نیت مذاکره کنند، ممکن است از تمدید کوتاه‌مدت ضرب‌الاجل بهره‌مند شوند تا ضائیم حقوقی تکمیل شود. اتحادیه اروپا این فرصت را امکانی برای کسب معافیت‌های خاص در بخش‌هایی مانند

هواپیما، دارو و کالاهای لوکس می‌داند.

اتحادیه اروپا برای هر دو سناریو آماده می‌شود. فن‌درلاین ضمن تاکید بر تمایل به توافق، تصریح کرد که اتحادیه از منافع خود دفاع خواهد کرد. امانوئل مکرون، رئیس‌جمهور فرانسه، با حمایت از توافقی واقع‌بینانه، هشدار داد که در صورت تشدید تعرفه‌ها، اقدامات تلافی‌جویانه به سرعت اعمال خواهند شد. این اقدامات احتمالاً صادرات حساس آمریکایی مانند نوشیدنی‌های الکلی، موتورسیکلت و محصولات کشاورزی را هدف قرار خواهند داد تا فشار سیاسی بر واشنگتن افزایش یابد.

تقویم مذاکرات فشرده است. وزرای تجارت اتحادیه اروپا در ۲ ژوئیه برای تصویب مجوز مذاکره گردهم می‌آیند. در صورت تصویب، والدیس دومبروفسکیس، کمیسیونر تجارت، از ۶ تا ۸ ژوئیه به واشنگتن سفر خواهد کرد. توافق نهایی باید تا ۹ ژوئیه از نظر حقوقی تکمیل شود، مگر اینکه تمدید رسمی اعلام گردد. با نزدیک شدن ضرب‌الاجل، فشار بر دو طرف برای جلوگیری از تقابل تجاری شدید افزایش یافته است؛ چالشی که می‌تواند میلیاردها یورو صادرات سالانه را به خطر انداخته و زنجیره‌های تامین جهانی را بیش از پیش بی‌ثبات کند.

قزاقستان: پیشتاز جذب سرمایه‌گذاری خارجی و پروژه‌های نوین در آسیای مرکزی

قزاقستان با جذب ۱۵۱ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از زمان استقلال در سال ۱۹۹۱، جایگاه خود را به عنوان بزرگ‌ترین مقصد سرمایه‌گذاری در آسیای مرکزی تثبیت کرده است. این یافته در گزارش جهانی سرمایه‌گذاری ۲۰۲۵، منتشر شده در ۱۹ ژوئن، ارائه شده است. جریان جهانی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در سال ۲۰۲۴ با کاهش ۱۱ درصدی به ۱.۵ تریلیون دلار رسید. این کاهش به‌ویژه کشورهای در حال توسعه و محصور در خشکی را تحت تاثیر قرار داد. قزاقستان حدود ۷۰ درصد از کل سرمایه‌گذاری‌های خارجی منطقه آسیای مرکزی را به خود اختصاص داده است. ترکمنستان با ۴۴ میلیارد دلار، ازبکستان با ۱۶ میلیارد دلار و تاجیکستان و قرقیزستان هر یک با حدود ۴ میلیارد دلار در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

با وجود این سابقه درخشان، قزاقستان در سال ۲۰۲۴ برای نخستین بار با خروج خالص سرمایه‌گذاری به میزان ۲.۶ میلیارد دلار مواجه شد، در حالی که سال پیشین ۳.۷ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خالص جذب کرده بود. شرکت ملی Kazakh Invest دلیل اصلی این کاهش را

بازگشت سودهای سرمایه‌گذاری شده پیشین برای توزیع سود سهام اعلام کرد و در بیانیه‌ای اظهار داشت: «این روند نشان دهنده سودآوری شرکت‌ها در قزاقستان و بازسرمایه‌گذاری آن‌هاست؛ نشانه‌ای از جذابیت پایدار بازار و محیط اقتصادی باز و باثبات این کشور».

بی‌ثباتی‌های جهانی، مخاطرات ژئوپلیتیکی، کاهش فعالیت شرکت‌های چندملیتی و روش‌های حسابداری مرتبط با پروژه‌های بزرگ از دیگر عوامل موثر در این کاهش بودند. با این حال، قزاقستان همچنان در جذب پروژه‌های Greenfield - پروژه‌هایی که از صفر در مکان جدیدی آغاز می‌شوند - پیشتاز منطقه است. در سال ۲۰۲۴، از پنج پروژه بزرگ با ارزش بیش از یک میلیارد دلار در کشورهای محصور در خشکی، چهار پروژه به قزاقستان اختصاص داشت؛ از جمله تاسیسات گاز طبیعی به ارزش ۵.۵ میلیارد دلار توسط شرکت قطری UCC Holding و پروژه فولادسازی ۱.۸ میلیارد دلاری شرکت چینی Fujian Hengwang.

در بازه ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴، بخش انرژی و گاز طبیعی با جذب حدود ۵۰ میلیارد دلار - دو برابر دوره پیشین - بزرگ‌ترین مقصد سرمایه‌گذاری در کشورهای محصور در خشکی بود. ازبکستان با بیش از ۴۰ پروژه و ۱۸ میلیارد دلار در صدر قرار گرفت و قزاقستان با حدود ۵ میلیارد دلار در رتبه دوم بود. در حوزه حمل‌ونقل، قزاقستان با جذب ۸ میلیارد دلار در قالب ۱۹ پروژه، پیشتازی خود را حفظ کرد.

قزاقستان در سال ۲۰۲۴ با راه‌اندازی سامانه دیجیتال صدور مجوز و سازوکارهای تسریع‌شده برای پروژه‌های اولویت‌دار، گام‌های موثری در تسهیل سرمایه‌گذاری برداشت. همچنین، ایجاد سامانه یکپارچه ثبت شکایات و مشکلات سرمایه‌گذاران به تقویت سازوکارهای پشتیبانی و حفظ سرمایه‌گذاری کمک کرد. در حوزه پایداری زیست‌محیطی، قزاقستان یکی از چهار کشور در حال توسعه است که نظام تجارت گواهی انتشار کربن را اجرا کرده و تعهد خود به اقتصاد سبز و فناوری‌های پاک را نشان داده است. جایگاه قزاقستان به عنوان بازیگری کلیدی در جذب سرمایه‌گذاری در آسیای مرکزی تثبیت شده است. با وجود چالش‌های جریان خالص سرمایه‌گذاری، سیاست‌های تسهیل‌گر، تمرکز بر پروژه‌های زیرساختی و تعهد به توسعه پایدار، این کشور را به مقصدی جذاب و پایدار برای سرمایه‌گذاران جهانی تبدیل کرده است.

تحولات منطقه‌ای

ساخت دو نیروگاه خورشیدی گیگاواتی در ترکیه توسط آکوا پاور عربستان

شرکت سعودی آکوا پاور قصد دارد دو نیروگاه خورشیدی بزرگ، هر یک با ظرفیت یک گیگاوات، در استان‌های کارامان^۱ و سیواس^۲ ترکیه احداث کند. این پروژه بخشی از برنامه گسترده این شرکت برای سرمایه‌گذاری چندمیلیارد دلاری در بخش انرژی‌های تجدیدپذیر ترکیه است. آلب ارسلان بیرقدار، وزیر انرژی و منابع طبیعی ترکیه، اعلام کرد که مذاکرات نهایی برای امضای قرارداد این دو نیروگاه در جریان است. وی همچنین از گفت‌وگوهای همزمان برای اجرای پروژه‌های خورشیدی دیگر با ظرفیت کلی سه گیگاوات خبر داد. این طرح‌ها در راستای هدف راهبردی دولت ترکیه برای افزایش ظرفیت انرژی تجدیدپذیر به ۱۲۰ گیگاوات تا سال ۲۰۳۵ تعریف شده‌اند.

هرچند بیرقدار جزئیاتی از میزان سرمایه‌گذاری ارائه نکرد، پیش‌تر گزارش‌هایی از مذاکرات ترکیه با آکوا پاور برای پروژه‌هایی به ارزش ۵ میلیارد دلار منتشر شده بود. شبکه CNBC-E ترکیه اعلام کرد که امضای رسمی این توافق به زودی محتمل است. به گفته وزیر انرژی ترکیه، این قرارداد پایین‌ترین قیمت خرید برق در تاریخ این کشور را به همراه خواهد داشت. اگرچه رقم دقیق اعلام نشده، پایین‌ترین قیمت کنونی برای خرید هر کیلووات‌ساعت برق در ترکیه ۰.۰۳۲۵ دلار است. آکوا پاور، که صندوق سرمایه‌گذاری عمومی عربستان سعودی مالک ۴۴ درصد سهام آن است، هم اکنون ۱۰۱ پروژه در حوزه تولید برق و نمک‌زدایی آب در مراحل بهره‌برداری، ساخت، یا توسعه نهایی دارد. این شرکت در کشورهایی مانند مالزی، اندونزی، ازبکستان، و ترکیه حضور فعال دارد و در بخش انرژی بادی و خورشیدی نقش برجسته‌ای ایفا می‌کند.

آکوا پاور با تکیه بر بیش از دو دهه تجربه در انرژی‌های تجدیدپذیر، توسعه پروژه‌های برون‌مرزی خود را شتاب بخشیده و در پی بهره‌برداری از فرصت‌های سرمایه‌گذاری در خاورمیانه، آفریقا و جنوب شرق آسیاست. این همکاری بخشی از راهبرد آنکارا برای جذب سرمایه‌گذاری‌های راهبردی از کشورهای خلیج فارس در بخش انرژی است، به‌ویژه در شرایطی که برخی توافقات پیشین به دلیل اختلافات مالی ناتمام مانده بودند. با این حال، ناظران معتقدند تحرکات اخیر

1- Karaman

2- Sivas

نشانه‌ای از شکل‌گیری موج جدیدی از شراکت‌های پایدار میان ترکیه و کشورهای منطقه است. آکوا پاور با بیش از ۴ هزار نیروی انسانی، که ۶۰ درصد آن‌ها در ۱۴ کشور محل اجرای پروژه‌ها مستقر هستند، یکی از پیشگامان صنعت انرژی تجدیدپذیر در جهان عرب به شمار می‌رود.

افزایش ۲۴.۶ درصدی صادرات غیرنفتی عربستان در آوریل ۲۰۲۵؛ گامی در راستای تنوع اقتصادی

بر اساس داده‌های رسمی اداره کل آمار عربستان (GASTAT)، صادرات غیرنفتی این کشور (شامل صادرات مجدد) در آوریل ۲۰۲۵ با رشدی ۲۴.۶ درصدی نسبت به آوریل ۲۰۲۴، به ۲۸.۳۶ میلیارد ریال سعودی (معادل حدود ۷.۵۶ میلیارد دلار) رسید. این افزایش عمدتاً نتیجه جهش ۷۲ درصدی صادرات مجدد است که جایگاه عربستان را به عنوان مرکز لجستیک و تجاری منطقه‌ای تقویت می‌کند. صادرات مستقیم کالاهای غیرنفتی (به جز صادرات مجدد) نیز رشدی ۶.۸ درصدی را تجربه کرد.

محصولات پلاستیکی و لاستیکی با ۲۱.۷ درصد از کل صادرات غیرنفتی و رشد سالانه ۴ درصدی، همچنان پیشتاز هستند. محصولات شیمیایی با سهمی ۲۱ درصدی و رشد ۲.۳ درصدی، دومین گروه بزرگ صادراتی را تشکیل می‌دهند. این آمار نشان‌دهنده تثبیت زنجیره‌های تولید در صنایع پتروشیمی و تقویت حلقه‌های ارزش‌افزوده در اقتصاد غیرنفتی است.

در مقابل، صادرات نفتی عربستان در آوریل ۲۰۲۵ با افت ۲۱.۲ درصدی مواجه شد که کل صادرات کالایی کشور را ۱۰.۹ درصد کاهش داد. در نتیجه، سهم صادرات نفتی از کل صادرات از ۷۷.۵ درصد در آوریل ۲۰۲۴ به ۶۸.۶ درصد در آوریل ۲۰۲۵ کاهش یافت. همچنین، نسبت صادرات غیرنفتی (شامل صادرات مجدد) به واردات از ۳۵.۴ درصد به ۳۷.۲ درصد افزایش یافت که بهبود تراز تجاری غیرنفتی را نشان می‌دهد. این رشد صادرات غیرنفتی، به‌ویژه در بخش‌های شیمیایی، پلاستیکی و صادرات مجدد، پیشرفت ملموس سیاست‌های «چشم‌انداز ۲۰۳۰» را تایید می‌کند.

توسعه زیرساخت‌های بندری، مناطق ویژه صادرات مجدد، بهبود فرآیندهای گمرکی و گسترش ظرفیت‌های تولیدی بالادستی در صنایع پتروشیمی از عوامل کلیدی این موفقیت هستند. این روند، عربستان را به هاب منطقه‌ای تجارت، ترانزیت و لجستیک تبدیل می‌کند. جهش ۲۴.۶ درصدی صادرات غیرنفتی و رشد بی‌سابقه صادرات مجدد، نشانه‌ای روشن از حرکت عربستان به سوی

اقتصاد متنوع‌تر و کاهش وابستگی به نفت است. تداوم اصلاحات نهادی، سرمایه‌گذاری صنعتی و تسهیل تجارت می‌تواند جایگاه غیرنفتی عربستان را در اقتصاد جهانی به طور معناداری ارتقا دهد.

عمان: پیشگام وضع مالیات بر درآمد افراد در شورای همکاری خلیج فارس

سلطنت عمان با تصویب قانون مالیات بر درآمد افراد، به نخستین عضو شورای همکاری خلیج فارس تبدیل شد که مالیات مستقیم بر اشخاص حقیقی اعمال می‌کند. این قانون از ابتدای سال ۲۰۲۸ لازم‌الاجرا خواهد بود و افرادی را شامل می‌شود که درآمد سالانه آن‌ها از ۴۲ هزار ریال عمانی (حدود ۱۰۹ هزار دلار) فراتر رود. قانون جدید در ۷۶ ماده و ۱۶ فصل تدوین شده و نرخ پایه مالیاتی ۵ درصد را برای درآمدهای بالای آستانه تعیین کرده است. کریمه بنت مبارک السعیدیه، مدیر پروژه مالیات بر درآمد افراد در دستگاه مالیاتی عمان، اظهار داشت که سقف معافیت مالیاتی این قانون از بالاترین سطوح جهانی است، به گونه‌ای که ۹۹ درصد شهروندان و مقیمان از پرداخت آن معاف خواهند بود. وی افزود آیین‌نامه اجرایی این قانون حداکثر تا یک سال پس از انتشار آن صادر می‌شود و سامانه الکترونیکی وصول مالیات به گونه‌ای طراحی شده که با نهادهای مرتبط یکپارچه شده و محاسبه و اخذ مالیات را به صورت دقیق و خودکار انجام می‌دهد.

سعید بن محمد الصقری، وزیر اقتصاد عمان، این اقدام را ابزاری کلیدی برای تامین مالی پایدار در بلندمدت توصیف کرد. این قانون در چارچوب برنامه «رویای عمان ۲۰۴۰» اجرا می‌شود که هدف آن افزایش سهم درآمدهای غیرنفتی به ۱۵ درصد تا سال ۲۰۳۰ و ۱۸ درصد تا سال ۲۰۴۰ است. در حال حاضر، درآمدهای نفت و گاز ۶۸ تا ۸۵ درصد بودجه عمومی را تشکیل می‌دهند و اقتصاد عمان را در برابر نوسانات قیمت انرژی آسیب‌پذیر کرده‌اند. عمان پیش‌تر مالیات بر ارزش‌افزوده، مالیات انتقالی و مالیات سود شرکت‌ها را اجرا کرده بود. مالیات بر درآمد افراد، آخرین گام در تکمیل اصلاحات مالی این کشور به شمار می‌رود. بر اساس بودجه سال ۲۰۲۵، بیش از ۵ میلیارد ریال عمانی به بخش‌های اجتماعی اختصاص یافته است که ۳۹ درصد آن به آموزش، ۲۴ درصد به بهداشت و ۲۸ درصد به نظام حمایت اجتماعی تعلق دارد. منابع مالیاتی جدید قرار است هزینه‌های رو به رشد این بخش‌ها را پایدار کرده و اعتماد سرمایه‌گذاران را به ثبات مالی کشور تقویت کند. این قانون پیامی روشن به بازارها و نهادهای رتبه‌بندی اعتباری درباره تعهد عمان به سیاست‌های مالی پایدار و متنوع ارسال می‌کند. هرچند اثر مستقیم آن بر تولید ناخالص داخلی کمتر از یک درصد برآورد شده، پیامدهای بلندمدت آن در کاهش وابستگی

به نفت، تقویت شبکه حمایت اجتماعی و ارتقای اعتبار مالی کشور قابل توجه خواهد بود.

ترکیه مناقصه راه‌اندازی شبکه 5G را در اوت ۲۰۲۵ برگزار می‌کند؛ گامی راهبردی برای تقویت زیرساخت تجارت دیجیتال

وزیر حمل‌ونقل و زیرساخت ترکیه اعلام کرد که این کشور در اوت ۲۰۲۵ مناقصه‌ای عمومی برای راه‌اندازی شبکه 5G برگزار خواهد کرد. این طرح با هدف ارائه پوشش اولیه در مناطق پرجمعیت و گسترش تدریجی آن به سراسر کشور در سال‌های آتی اجرا می‌شود. انتظار می‌رود خدمات تجاری 5G از سال ۲۰۲۶ به صورت رسمی آغاز شود. مقامات ترکیه این پروژه را بخشی از راهبرد کلان تحول دیجیتال کشور می‌دانند که با ارتقای زیرساخت‌های ارتباطی، به تسریع رشد تجارت الکترونیک، خدمات مالی فناورمحور (فین‌تک) و لجستیک هوشمند کمک خواهد کرد. سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات ترکیه (BTK) مسئول برگزاری مناقصه و تخصیص طیف‌های فرکانسی است.

بر اساس اطلاعات اولیه، مجوزهای بهره‌برداری در سه باند فرکانسی اصلی ارائه خواهد شد: باند ۷۰۰ مگاهرتز برای پوشش گسترده، باند ۳.۵ گیگاهرتز برای ظرفیت بالا در مناطق شهری و باند ۲۶ گیگاهرتز برای خدمات فوق سریع در مراکز صنعتی و بندری. اپراتورها موظفند پوشش 5G را در سه فاز اجرا کنند: فاز نخست، پوشش پنج کلان‌شهر تا پایان ۲۰۲۶؛ فاز دوم، گسترش به ۹۰ درصد مناطق شهری تا ۲۰۲۸؛ و فاز سوم، دستیابی به پوشش ۹۵ درصد جمعیت کشور تا ۲۰۳۱. BTK در دستورالعمل‌های پیشنهادی خود، الزامات بومی‌سازی را نیز تعیین کرده است. اپراتورهای منتخب باید حداقل ۵۱ درصد تجهیزات رادیویی و ۴۰ درصد نرم‌افزارهای هسته شبکه را از تولیدات داخلی تامین کنند. این شروط در راستای سیاست حمایت از صنایع داخلی ترکیه در حوزه فناوری اطلاعات وضع شده است.

اپراتورهای اصلی مخابراتی ترکیه، از جمله ترک‌سل^۱ و ترک‌تلکوم^۲، برای شرکت در این مناقصه اعلام آمادگی کرده‌اند. ترک‌سل در حال توسعه زیرساخت فیبر نوری خود است، در حالی که ترک‌تلکوم همچنان بزرگ‌ترین سهم شبکه فیبر نوری کشور را در اختیار دارد. همزمان، مذاکراتی برای تاسیس شرکت فیبر ملی در جریان است تا دسترسی رقابتی به زیرساخت بک‌هال تسهیل شود.

1- Turkcell

2- Türk Telekom

کارشناسان معتقدند شبکه 5G می‌تواند مزایای چشمگیری برای اقتصاد دیجیتال ترکیه به ارمغان آورد، از جمله ردیابی لحظه‌ای کانتینرها در بنادر، خودکارسازی انبارهای تجارت الکترونیک، کاهش زمان تراکنش‌های مالی و بهبود عملکرد زنجیره تامین. با این حال، موفقیت این پروژه به عواملی چون رقابت شفاف در مناقصه، استمرار سیاست‌گذاری روشن و ثبات در شرایط سرمایه‌گذاری وابسته است. مناقصه پیش‌رو یکی از مهم‌ترین تحولات زیرساختی ترکیه در دهه کنونی به شمار می‌رود و می‌تواند زمینه‌ساز جهشی نوین در اقتصاد دیجیتال این کشور شود.

افزایش تعطیلی کسب‌وکارها در ترکیه همزمان با افزایش هزینه‌ها و افت تجارت

براساس آخرین داده‌های اتحادیه اتاق‌ها و بورس‌های کالای ترکیه (TOBB)، تعداد شرکت‌های تعطیل‌شده در پنج ماه نخست سال ۲۰۲۵ نسبت به دوره مشابه سال قبل بیش از ۱۲ درصد افزایش یافته است. در این بازه زمانی، بیش از ۱۱ هزار شرکت در سراسر ترکیه فعالیت خود را متوقف کرده‌اند، در حالی که ثبت شرکت‌های جدید با کاهشی حدود ۳ درصد مواجه بوده است. این آمار نشان دهنده وخامت محیط کسب‌وکار در ترکیه و تشدید فشارهای اقتصادی بر بخش‌های تولیدی و خدماتی است. شاخص نسبت تعطیلی به تاسیس شرکت‌ها از ۲۱.۷ درصد در سال ۲۰۲۴ به ۲۵.۱ درصد در سال جاری افزایش یافته است که حاکی از کاهش پویایی اقتصادی و افت خالص تعداد شرکت‌های فعال است.

اقتصاددانان این روند را به ترکیبی از عوامل ساختاری و کلان اقتصادی نسبت می‌دهند. تورم سالانه حدود ۴۸ درصد و تثبیت نرخ بهره سیاستی بانک مرکزی در سطح ۵۰ درصد، هزینه تامین مالی را برای بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs) به شدت افزایش داده است. همچنین، نوسانات نرخ ارز - با نرخ برابری دلار به لیر در محدوده ۳۲ تا ۳۸ - فشار مضاعفی بر واردکنندگان و کسب‌وکارهای وابسته به نهاده‌های خارجی وارد کرده است. بر اساس گزارش TOBB، حدود یک‌سوم تعطیلی‌ها به بخش خرده‌فروشی و عمده‌فروشی اختصاص دارد که از کاهش تقاضای خانوار و هزینه بالای تامین کالا بیشترین آسیب را دیده است. بخش‌های تولیدی (به‌ویژه صنایع غذایی، نساجی و فلزکاری)، ساخت‌وساز و حمل‌ونقل نیز سهمی قابل توجه از این تعطیلی‌ها داشته‌اند.

کارشناسان هشدار می‌دهند که تداوم این روند می‌تواند ظرفیت صادراتی ترکیه را کاهش دهد،

تاب‌آوری زنجیره تامین را تضعیف کند و در بلندمدت رقابت‌پذیری تجاری کشور را به خطر اندازد. از آن‌جا که بنگاه‌های کوچک و متوسط بیش از ۷۰ درصد اشتغال غیردولتی ترکیه را تامین می‌کنند، اختلال در فعالیت آن‌ها مستقیماً بر بازار کار، سطح مصرف و توازن صادرات و واردات تاثیر خواهد گذاشت.

امارات وزارت تجارت خارجی را تاسیس کرد

دولت امارات متحده عربی، با صدور فرمان فدرال شماره ۶-۲۰۲۵، در بازآرایی کابینه، وزارتخانه‌ای مستقل به نام «وزارت تجارت خارجی» تاسیس کرد و دکتر ثانی بن احمد الزیودی، که از سپتامبر ۲۰۲۰ به عنوان وزیر مشاور در امور تجارت خارجی فعالیت می‌کرد، را به عنوان نخستین وزیر این نهاد منصوب نمود. بر اساس این فرمان، وزارت جدید چهار مأموریت اصلی را بر عهده دارد:

۱. مذاکره، اجرا و نظارت بر توافق‌نامه‌های مشارکت اقتصادی جامع^۱ (CEPA): امارات از سال ۲۰۲۱ تاکنون هشت توافق‌نامه CEPA با شرکای کلیدی در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین (از جمله هند، اندونزی و کنیا) امضا کرده است که پنج مورد از آن‌ها از ابتدای سال ۲۰۲۵ اجرایی شده‌اند.

۲. یکپارچه‌سازی سیاست‌های تعرفه‌ای، ضد دامپینگ و قواعد مبدا: این وظایف پیش‌تر میان وزارت اقتصاد، گمرک فدرال و مناطق آزاد تقسیم شده بود و اکنون به صورت متمرکز مدیریت خواهد شد.

۳. راه‌اندازی درگاه واحد تجارت (UAE Trade Net): این درگاه مبتنی بر فناوری بلاک‌چین، برای صدور مجوزهای صادرات، ترانزیت و بیمه اعتبار صادراتی طراحی شده و باید تا پایان ۲۰۲۶ تمامی ۴۱ منطقه آزاد و گمرکات محلی را پوشش دهد.

۴. نظارت بر مخاطرات زنجیره تامین جهانی: این مأموریت شامل ارائه هشدارهای به موقع به صادرکنندگان و واردکنندگان درباره اختلالات لجستیکی، تغییرات مقررات مبدا و نوسانات نرخ حمل است.

در ساختار جدید، عنوان «وزارت اقتصاد» به «وزارت اقتصاد و گردشگری» تغییر یافت و عبدالله بن طوق المری همچنان هدایت آن را بر عهده دارد. این تفکیک، سیاست‌گذاری کلان اقتصاد داخلی و گردشگری را از مدیریت تجارت خارجی جدا می‌کند. دلایل راهبردی تاسیس وزارت تجارت خارجی به شرح زیر است:

۱. تمرکز بر پروژه «ویژن ۴ تریلیون»: امارات در سند راهبردی «امارات ۲۰۳۱» متعهد شده است ارزش تجارت غیرنفتی خود را از ۳ تریلیون درهم در سال ۲۰۲۴ به ۴ تریلیون درهم تا سال ۲۰۳۱ افزایش دهد. کندی پیشرفت در برخی زیرشاخص‌ها، به‌ویژه صادرات خدمات با ارزش‌افزوده بالا و تنوع‌بخشی به بازارهای جغرافیایی، از چالش‌های اصلی است. استقلال وزارت تجارت خارجی، هماهنگی بین‌بخشی را بهبود می‌بخشد و مذاکرات و اجرای CEPAs را تسریع می‌کند.
۲. تقویت جایگاه امارات در مذاکرات چندجانبه: ابوظبی در دو سال آینده با پرونده‌های حساسی مواجه است.
۳. آغاز مذاکرات CEPA با اتحادیه اروپا در نیمه دوم ۲۰۲۵؛
۴. بازنگری توافق‌نامه تسهیل تجارت دیجیتال در چارچوب سازمان تجارت جهانی؛
۵. هماهنگی قواعد مبدا در توافق‌های هم‌پوشان آسیایی برای جلوگیری از سوءاستفاده طرف‌های تجاری. وزارت مستقل، کانال مستقیمی برای مذاکره با سازمان‌های بین‌المللی فراهم می‌کند و تصمیم‌گیری را از لایه‌های پیچیده اداری وزارتخانه‌های چندمنظوره خارج می‌سازد.

بازنگری توافق تجارت آزاد مراکش با ترکیه در پی افزایش کسری تجاری

مراکش رسماً بازنگری توافق تجارت آزاد با ترکیه را آغاز کرده است. این اقدام به دنبال نگرانی‌های فزاینده از کسری تجاری رو به رشد این کشور و ناکارآمدی اقدامات حمایتی پیشین انجام می‌شود. مقامات دولتی اعلام کرده‌اند که این بازنگری از طریق «کمیته مشترک» انجام خواهد شد. این نهاد، بر اساس ماده ۳۵ توافق‌نامه دوجانبه، اختیار بازنگری و اصلاح پیوست‌ها و مقررات بخشی را بدون تغییر متن اصلی توافق دارد. وزارت بازرگانی مراکش مذاکرات اولیه‌ای با هم‌تایان ترک انجام داده و انتظار می‌رود مذاکرات رسمی از ژوئیه ۲۰۲۵ آغاز شود. توافق تجارت آزاد میان

مراکش و ترکیه، که در سال ۲۰۰۴ امضا و از ۲۰۰۶ اجرایی شد، به تدریج تا سال ۲۰۱۴ تعرفه‌های گمرکی کالاهای صنعتی را حذف کرد. با این حال، برخی محصولات حساس کشاورزی همچنان تحت حمایت تعرفه‌ای باقی ماندند. مقامات مراکشی معتقدند این توافق به عدم تعادل پایدار در تجارت دوجانبه منجر شده و صنایع داخلی این کشور را تهدید می‌کند.

بر اساس آمار رسمی، کسری تجاری مراکش با ترکیه در سال ۲۰۲۴ به ۲ میلیارد دلار رسید. این امر ترکیه را پس از چین و ایالات متحده به سومین منبع کسری تجاری مراکش تبدیل کرده است. این عدم تعادل عمدتاً ناشی از واردات گسترده کالاهای ترک، از جمله نخ و پارچه‌های نساجی، لوازم خانگی، فولاد تخت و قطعات خودرو است. بیش از نیمی از این کسری به واردات پارچه، که ماده اولیه اصلی صنعت پوشاک صادرات‌محور مراکش است، مربوط می‌شود. در مقابل، صادرات مراکش به ترکیه - عمدتاً کودهای فسفاته، محصولات دریایی و دسته‌سیم‌های خودرو - رشد محدودی داشته و به نوسانات قیمتی حساس است.

مراکش در سال ۲۰۲۰، با استناد به بندهای حمایتی توافق، حقوق گمرکی موقتی بر بیش از ۱۲۰۰ ردیف تعرفه‌ای نساجی اعمال کرد. با این حال، این تدابیر که تا پایان ۲۰۲۵ منقضی می‌شوند، نتوانسته‌اند عدم توازن ساختاری را رفع کنند، زیرا تولیدکنندگان مراکشی همچنان به پارچه‌های ترک با قیمت رقابتی وابسته‌اند. مراکش همچنین اقدامات دفاع تجاری علیه کالاهای ترک را تشدید کرده است، از جمله اعمال حقوق ضد دامپینگ تا ۶۲.۰۷ درصد بر اجاق‌های برقی ترکیه از ۲۰۲۴ تا ۲۰۲۹ و آغاز تحقیقات ضد دامپینگ درباره فولاد نورد مجدد و کولرهای گازی ساخت ترکیه. مذاکره‌کنندگان مراکشی در پی بازتعادل توافق تجاری، بدون نقض مقررات سازمان تجارت جهانی، هستند. پیشنهادهای در دست بررسی شامل موارد زیر است:

- بازنگری در فهرست کالاهای مستثنی‌شده (پیوست ۳ توافق‌نامه مابین دو کشور) برای اعمال مجدد تعرفه‌های MFN بر محصولات حساس مانند لوازم خانگی و فولاد تخت؛
- وضع قواعد مبدا سخت‌گیرانه‌تر در صنعت نساجی برای افزایش ارزش افزوده داخلی و همچنین کاهش واردات؛
- تشویق سرمایه‌گذاری ترکیه در مناطق صنعتی مراکش با تعهد شرکت‌های ترک به تامین بخشی از نهاده‌ها از تولیدکنندگان داخلی.

نشست کمیته مشترک در سپتامبر ۲۰۲۵ در رباط^۱ برگزار خواهد شد تا «پروتکل اصلاحی» پیش از پایان سال نهایی شود. هرگونه اصلاح باید به تصویب پارلمان مراکش برسد و به سازمان تجارت جهانی اطلاع داده شود. تحلیلگران معتقدند رویکرد مراکش - بازتنظیم توافق به جای خروج از آن - الگویی رو به رشد در اقتصادهای با درآمد متوسط است که به دنبال حفظ دسترسی به بازارهای جهانی و کاهش آسیب‌پذیری صنعتی داخلی هستند.

گسترش مشارکت تجاری ۱۰۰ میلیارد دلاری امارات و چین

مقامات اماراتی و چینی به تازگی، در نشست‌های کاری، راه‌های تقویت روابط تجاری را بررسی کردند. تجارت غیرنفتی میان امارات متحده عربی و جمهوری خلق چین در سال ۲۰۲۴ با عبور از مرز ۱۰۰ میلیارد دلار، به مرحله‌ای نوین از همکاری راهبردی وارد شده است. بر اساس داده‌های رسمی، حجم تجارت غیرنفتی دوجانبه در سال گذشته ۷ درصد رشد داشت و در سه‌ماهه نخست ۲۰۲۵ نیز با افزایش ۱۸ درصدی نسبت به دوره مشابه سال قبل همراه بود. این رشد ناشی از افزایش ۳۲.۵ درصدی صادرات امارات به چین، ۲۰.۲ درصدی صادرات مجدد و ۱۲.۷ درصدی واردات از چین است. چین اکنون بزرگ‌ترین شریک تجاری امارات است و بیش از ۱۱ درصد از تجارت غیرنفتی این کشور را به خود اختصاص داده است.

روابط سرمایه‌گذاری نیز به طور چشمگیری تقویت شده است. در سال ۲۰۲۴، سرمایه‌گذاری مستقیم چین در امارات ۱۶ درصد و سرمایه‌گذاری امارات در چین بیش از ۱۲۰ درصد رشد داشت. این جهش عمدتاً نتیجه قراردادهای میان نهادهای اماراتی مانند صندوق سرمایه‌گذاری ابوظبی^۲ (ADIA) و شرکت مبادله^۳ با طرف‌های چینی است. نمایشگاه راهبردی «سرمایه‌گذاری در چین» در دسامبر ۲۰۲۴ در ابوظبی برگزار شد و ده‌ها پروژه در حوزه‌های فناوری اطلاعات، انرژی، هوش مصنوعی و تولید صنعتی به سرمایه‌گذاران اماراتی معرفی گردید. دو کشور همکاری‌های آینده را نه تنها در تجارت سنتی، بلکه در فناوری‌های نوین نیز گسترش خواهند داد. چین با بیش از ۴ میلیون ایستگاه 5G فعال و توسعه ۳۶ درصد از مدل‌های بزرگ هوش مصنوعی جهان، پیش‌تاز است. گفت‌وگوهای فنی میان نهادهای اماراتی و شرکت‌های چینی در زمینه زیرساخت

1- Rabat

2- Abu Dhabi Investment Authority

3- Mubadala Investment Company

دیجیتال، شهرهای هوشمند، انرژی پاک و زنجیره تامین پایدار ادامه دارد. امارات قصد دارد از فناوری و تجربیات چین برای توسعه زیرساخت‌های هوشمند بندری و لجستیکی بهره‌برد و آن‌ها را با پلتفرم‌های دیجیتال بومی مانند UAE Trade Net و بارنامه‌های الکترونیکی مبتنی بر بلاک چین یکپارچه کند.

روابط اقتصادی میان امارات متحده عربی و جمهوری خلق چین از سال ۲۰۰۰، که حجم تجارت دوجانبه تنها ۲ میلیارد دلار بود، رشدی تصاعدی را تجربه کرده است. مقامات ارشد در ابوظبی و پکن هدف‌گذاری کرده‌اند که این حجم تا سال ۲۰۳۰ به ۲۰۰ میلیارد دلار برسد. این هدف در چارچوب برنامه «چرخه دوگانه»^۱ چین و طرح‌های متنوع‌سازی اقتصاد امارات تعریف شده است. حضور بیش از ۱۵ هزار شرکت چینی در امارات، فعال در حوزه‌هایی نظیر تولید، خدمات دیجیتال و فناوری‌های پیشرفته، نشان دهنده جایگاه راهبردی امارات به عنوان دروازه ورود چین به بازارهای خاورمیانه و آفریقا است. گسترش مشارکت تجاری و سرمایه‌گذاری میان دو کشور، نمایانگر هم‌گرایی ساختاری در اقتصاد جهانی نوین است، جایی که زیرساخت‌های دیجیتال، امنیت زنجیره تامین و نوآوری فناورانه جایگزین مدل‌های سنتی صادرات نفتی می‌شوند. امارات خود را به عنوان قطب نوظهور فناوری، لجستیک و تجارت دیجیتال تثبیت می‌کند، در حالی که چین با بهره‌گیری از ابزارهای نرم‌افزاری و مالی، نفوذ اقتصادی جهانی خود را گسترش می‌دهد.

وام ۹۳۰ میلیون دلاری بانک جهانی برای نوسازی شبکه راه‌آهن عراق

بانک جهانی با تخصیص وامی ۹۳۰ میلیون دلاری برای نوسازی و توسعه شبکه راه‌آهن عراق موافقت کرد. این پروژه، یکی از بزرگ‌ترین سرمایه‌گذاری‌های زیرساختی عراق در دو دهه اخیر، مسیر ۱۲۰۰ کیلومتری از بندر ام‌قصر در جنوب تا موصل در شمال را در بر می‌گیرد. هدف آن تقویت اتصال داخلی، کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل، ارتقای ظرفیت تجاری و کاهش وابستگی اقتصاد عراق به درآمدهای نفتی است.

این پروژه شامل نوسازی ۶۵۰ کیلومتر خطوط موجود و احداث ۵۵۰ کیلومتر خط دوطرفه جدید با عرض استاندارد جهانی (۱۴۳۵ میلی‌متر) است. مسیر از بندر ام‌قصر آغاز و از طریق بصره، بغداد و تکریت به موصل امتداد می‌یابد. خطوط جدید به سیستم کنترل قطار اروپایی (ETCS)

Level 1) و سامانه ارتباطی GSM-R مجهز خواهند شد. وام بانک جهانی بخشی از هزینه‌های پروژه را تامین می‌کند. این طرح، بخش محوری «راه توسعه عراق» است که کریدوری پیشرفته برای حمل‌ونقل از بندر ام‌قصر به شمال و در آینده اتصال به ترکیه و اروپا را هدف قرار داده است. دستاوردهای کلیدی پروژه عبارت‌اند از:

- کاهش زمان ترانزیت کالا بین جنوب و شمال عراق تا ۴۸ ساعت؛
- کاهش هزینه‌های حمل‌ونقل داخلی تا ۳۰ درصد؛
- ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم برای حدود ۳۰ هزار نفر از ۲۰۲۵ تا ۲۰۳۰؛
- کاهش سالانه ۱.۱ میلیون تن دی‌اکسید کربن تا سال ۲۰۳۵ با جایگزینی حمل‌ونقل ریلی به جای جاده‌ای.

این مسیر به زیرساخت‌های حمل‌ونقل چندوجهی، از جمله بندر بزرگ فاو، بندر خشک دیوانیه^۱ و منطقه لجستیکی فرودگاه بغداد، متصل خواهد شد. همچنین، وام از سوی شاخه بازسازی و توسعه بانک جهانی^۲ (IBRD) با شرایط ترجیحی، بازپرداخت سی‌ساله و مهلت تنفس پنج‌ساله اعطا شده است. وزارت حمل‌ونقل عراق مسئول اجرا و شرکت راه‌آهن عراق^۳ (IRR) بازوی اجرایی آن است. نهادهای بین‌المللی مانند دفتر خدمات پروژه‌های سازمان ملل^۴ (UNOPS) و شرکت مالی بین‌المللی^۵ (IFC) در نظارت مهندسی، تدوین قراردادها و ظرفیت‌سازی نگهداری بلندمدت همکاری می‌کنند. پیش‌بینی می‌شود اتحادیه اروپا از طریق برنامه سرمایه‌گذاری همسایگی^۶ (NIP) بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ میلیون یورو به صورت کمک بلاعوض یا وام ترجیحی برای اجزای زیست‌محیطی و ایمنی پروژه اختصاص دهد. این وام نه تنها سرمایه‌گذاری زیرساختی است، بلکه گامی کلیدی برای بازتعریف زیرساخت لجستیکی، کاهش وابستگی به نفت، ایجاد اشتغال فراگیر و تثبیت جایگاه عراق به عنوان کریدور تجاری حیاتی در خاورمیانه و فراتر از آن محسوب می‌شود.

1- Al Diwaniyah

2- International Bank for Reconstruction and Development

3- Iraqi Republic Railways

4- The United Nations Office for Project Services

5- International Finance Corporation

6- Neighbourhood Investment Platform

پژوهش‌های تازه

چشم انداز اقتصاد و تجارت جهانی از منظر بریتانیا

گزارش چشم‌انداز تجارت جهانی منتشر شده توسط وزارت تجارت و بازرگانی بریتانیا^۱ (DBT)، در برهه‌ای از تحولات ژئوپولیتیکی، اقتصادی و فناورانه چشمگیر تهیه شده است. این گزارش تلاش دارد مسیر تحول تولید ناخالص داخلی و تجارت جهانی را تا افق ۲۰۵۰ ترسیم کند و در عین حال، پیچیدگی‌های ناشی از شوک‌های کوتاه‌مدت، نظیر تنش‌های تعرفه‌ای، تغییرات جمعیتی و نوسانات سیاستی را نیز تحلیل نماید. در شرایطی که پویایی‌های جهان به سرعت در حال تغییر است، این گزارش چارچوبی تحلیلی ارائه می‌دهد که مبتنی بر داده‌های نهادهایی همچون صندوق بین‌المللی پول (IMF) و دفتر مسئولیت بودجه بریتانیا (OBR)^۲ بوده و تمرکز آن بر نیروهای ساختاری تاثیرگذار بر رشد اقتصادی بلندمدت، مانند جمعیت، بهره‌وری، فناوری و پیوندهای تجاری است. این سند همچنین تلاش می‌کند فرصت‌ها و مخاطراتی را که کشورهای توسعه‌یافته و نوظهور در آینده تجربه خواهند کرد شناسایی کرده و به سیاست‌گذاران و فعالان اقتصادی، ابزاری تحلیلی برای تصمیم‌گیری بهتر ارائه دهد. نکات کلیدی گزارش در ادامه آمده است:

۱. کندی تدریجی رشد اقتصادی جهانی

پیش‌بینی می‌شود رشد جهانی از میانگین ۲.۶٪ در دهه ۲۰۲۰ به ۲.۴٪ در دهه ۲۰۳۰ و ۲٪ در دهه ۲۰۴۰ کاهش یابد. این روند نتیجه کاهش رشد جمعیت، بلوغ بازارهای نوظهور و افزایش نااطمینانی اقتصادی است.

۲. افزایش سهم بازارهای نوظهور در اقتصاد جهانی

کشورهایی مانند هند، اندونزی، بنگلادش و نیجریه نقش برجسته‌تری در رشد جهانی ایفا خواهند کرد. رشد در جنوب آسیا و آفریقا شتاب می‌گیرد، در حالی که اروپا و چین با پیری جمعیت و افت بهره‌وری مواجه‌اند.

۳. تحول در جمعیت جهانی

تا سال ۲۰۵۰، بیش از نیمی از ۳۰ اقتصاد بزرگ به نقطه اوج جمعیتی می‌رسند. جمعیت آفریقا

1- Department for Business and Trade

2- Office for Budget Responsibility

و جنوب آسیا همچنان رو به رشد خواهد بود و این امر تاثیر بسزایی بر بازار نیروی کار جهانی خواهد داشت.

۴. غلبه خدمات بر ساختار اقتصاد جهانی

سهم بخش خدمات از تولید ناخالص داخلی جهانی از ۷۵٪ در سال ۲۰۲۳ به ۷۹٪ در ۲۰۵۰ افزایش می‌یابد. خدمات دیجیتال، رسانه، مالی و گردشگری از مهم‌ترین بخش‌های رشد یافته خواهند بود، به‌ویژه در بازارهای نوظهور.

۵. کاهش رشد تجارت جهانی نسبت به دهه‌های گذشته

تجارت جهانی با وجود افزایش اسمی به ۸۳ تریلیون دلار تا سال ۲۰۵۰، دیگر رشد چشمگیر دهه‌های ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰ را نخواهد داشت و به رشد سالانه‌ای در حدود ۱.۴٪ تا ۲٪ محدود خواهد شد.

۶. خطر تجزیه و بلوک‌بندی تجاری

ظهور تعرفه‌های جدید، تنش‌های ژئوپولیتیکی و تغییر در زنجیره‌های تامین جهانی می‌تواند موجب تجزیه بازارهای جهانی شود و مسیر تجارت را به سمت قطب‌بندی‌های منطقه‌ای سوق دهد.

۷. کاهش سهم نفت و گاز در تجارت جهانی

سهم نفت و گاز از در تجارت جهانی ۱۰٪ در سال ۲۰۲۳ به ۵٪ در سال ۲۰۵۰ کاهش خواهد یافت. در مقابل، زنجیره‌های ارزش مرتبط با اقتصاد سبز، فناوری‌های نو و انرژی‌های تجدیدپذیر رشد چشمگیری خواهند داشت.

۸. افزایش اهمیت بازارهای نوظهور برای بریتانیا

با کند شدن رشد بازارهای سنتی، بریتانیا باید روابط تجاری خود را با بازارهای نوظهور مانند جنوب آسیا، خاورمیانه و آفریقا تعمیق بخشد تا از فرصت‌های صادراتی بهره‌برداری کند.

۹. پایداری اروپا به‌رغم کندی رشد

علی‌رغم چالش‌هایی نظیر پیری جمعیت و بهره‌وری پایین، اروپا همچنان بزرگ‌ترین واردکننده

جهانی باقی خواهد ماند و نقش کلیدی در زنجیره تامین جهانی ایفا می‌کند.

۱۰. پتانسیل عظیم صادرات در حوزه خدمات پیشرفته

بخش‌هایی مانند خدمات تجاری، علوم زیستی و فناوری دیجیتال به‌ویژه در آفریقا و جنوب آسیا فرصت‌های صادراتی قابل توجهی برای شرکت‌های بریتانیایی و سایر کشورهای دارای مزیت رقابتی ایجاد خواهند کرد.

گزارش جدید سازمان تجارت جهانی در مورد روندهای تجاری

گزارش شاخص تجارت کالایی منتشر شده در ۲۶ ژوئن ۲۰۲۵ توسط دبیرخانه سازمان تجارت جهانی (WTO) به عنوان یک شاخص پیش‌نگر ترکیبی، مسیر کوتاه‌مدت تجارت کالایی را پیش از انتشار آمار رسمی نشان می‌دهد. این گزارش بخشی از ابزارهای نظارتی WTO است که با استفاده از داده‌های به‌روز در حوزه‌های مختلف نظیر سفارش‌های صادراتی، حمل‌ونقل هوایی، کانتینری، فروش خودرویی، کالاهای الکترونیکی و مواد خام کشاورزی تدوین شده است. نسخه کنونی شاخص که عدد ۱۰۳٫۵ را در آوریل ۲۰۲۵ نشان می‌دهد، رشد چشمگیر حجم تجارت را در سه‌ماهه نخست سال منعکس می‌کند، رشدی که به احتمال زیاد ناشی از واردکنندگانی است که پیش از اجرای تعرفه‌های جدید، اقدام به پیش‌خرید کالا کرده‌اند. در ادامه، نکات کلیدی گزارش از منظر فنی تشریح می‌شود:

۱. افزایش شاخص کلی به سطح ۱۰۳٫۵

شاخص ترکیبی تجارت کالاها با افزایش به ۱۰۳٫۵ در آوریل ۲۰۲۵ (در مقایسه با ۱۰۲٫۸ در مارس) نشان‌دهنده تسریع رشد حجم تجارت است. این شاخص بالاتر از خط روند (۱۰۰) و نیز بالاتر از شاخص حجم واقعی تجارت در همان دوره قرار دارد، که حاکی از افزایش واردات زود هنگام در واکنش به تهدید تعرفه‌هاست.

۲. افزایش واردات پیش‌دستانه

پیش‌بینی افزایش تعرفه‌ها، انگیزه‌ای برای شرکت‌ها ایجاد کرده تا خریدهای خارجی خود را جلو بیندازند. در نتیجه، احتمال می‌رود سرعت رشد تجارت در ادامه سال کاهش یابد؛ زیرا موجودی انبارها مصرف می‌شود و خریدهای جدید کاهش می‌یابد.

۳. هم‌راستایی اجزای شاخص با رشد مثبت - به‌جز سفارشات صادراتی

همه زیرشاخص‌های اصلی تجارت کالاها از مقدار پایه (۱۰۰) بالاتر هستند، جز شاخص سفارشات صادراتی که با مقدار ۹۷,۹ وارد محدوده انقباضی شده است. این کاهش می‌تواند نشانه‌ای از سرد شدن چشم‌انداز تجارت در ماه‌های آتی باشد.

۴. رشد چشمگیر حمل‌ونقل کانتینری و هوایی

شاخص حمل‌ونقل کانتینری به ۱۰۷,۱ و شاخص حمل‌ونقل هوایی به ۱۰۴,۳ رسیده‌اند که هر دو سطوحی بالاتر از روند تاریخی خود هستند و حکایت از تداوم قوی تجارت کالا دارند.

۵. افزایش تولید و فروش خودرو

شاخص محصولات خودرویی در سطح ۱۰۵,۳ قرار دارد. فروش قوی خودرو، به‌ویژه در بازارهای مصرفی بزرگ، به عنوان موتور رشد برای تجارت جهانی عمل می‌کند و نقش بخش حمل‌ونقل شخصی را در بازگشت تقاضا برجسته می‌سازد.

۶. بازگشت شاخص قطعات الکترونیکی به بالای روند

شاخص قطعات الکترونیکی که در سال‌های ۲۰۲۳ و ۲۰۲۴ عمدتاً زیر سطح ۱۰۰ بود، اکنون به ۱۰۲ رسیده است. این موضوع نشان‌دهنده احیای تقاضا در زنجیره‌های تامین فناوری است که به دلیل اختلالات گذشته (کرونا و جنگ تجاری) آسیب دیده بودند.

۷. افزایش ملایم شاخص مواد خام کشاورزی

شاخص مواد خام اولیه کشاورزی به‌طور جزئی به ۱۰۰,۸ افزایش یافته است، که می‌تواند نشانگر ثبات در تقاضای جهانی برای کالاهای کشاورزی اساسی و مواد اولیه صنایع غذایی باشد.

۸. پیش‌بینی WTO برای ثبات رشد در سناریوی بدون تعرفه

گزارش چشم‌انداز تجارت جهانی WTO در آوریل ۲۰۲۵، رشد ۲,۷٪ را برای سال ۲۰۲۵ در سناریوی بدون افزایش تعرفه‌ها پیش‌بینی کرده بود. اما در صورت اجرای تعرفه‌های بالا، رشد تجارت جهانی ممکن است به ۰,۲٪ - برسد.

۹. تاثیر سیاست‌های تعرفه‌ای جدید بر پیش‌بینی‌ها

از آوریل تاکنون، سیاست‌های تجاری دولت‌ها در حال تغییر بوده و این نوسانات باعث افزایش عدم قطعیت در مسیر تجارت شده است. در نتیجه، WTO هشدار می‌دهد که در صورت تشدید تنش‌های تجاری، شرایط بدتری از سناریوی فعلی ممکن است تحقق یابد.

۱۰. سازوکار داده‌ای و مدل‌سازی شاخص

شاخص حاضر از منابع داده‌ای معتبر بین‌المللی مانند IATA، ISL، TDM و S&P Global استفاده می‌کند و الگوریتم‌های ترکیبی برای هم‌زمان‌سازی روندهای سفارش، حمل و نقل و تولید به کار گرفته شده‌اند. این شاخص برای سیاست‌گذاران و فعالان تجارت ابزار هشداردهنده‌ای پیش از انتشار آمار رسمی است.